א) [א]אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל שהיתה חולה ואמרה (א) תנו כבינתי לבתי והיא בשנים עשר מנה ומתה וקיימו את דבריה אמר להן בני רוכל תקברם אמן: **גמ'** ב)תניא אמר להן רבי ג)אליעזר לחכמים (ב) מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה וביקש ליתנם במתנה אמרו לו אין להם תקנה עד שיקנה על גב קרקע (ג) הלך ולקח בית סלע אחד סמוך לירושלים ואמר צפונו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ודרומו לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות ומת וקיימו חכמים את דבריו אמרו לו ד)משם ראיה מרוני בריא היה: אמר להן בני רוכל תקברם אמן וכו': (ד) מאי טעמא קא לייט להו אמר רב יהודה אמר שמואל מקיימי קוצים בכרם היו ורבי ה)אליעזר לטעמיה דתנן ו) המקיים קוצים בכרם רבי ז)אליעזר אומר קדש וחכמים אומרים [ב]לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין (ה) ח)בשלמא כרכום חזי אלא קוצים למאי חזי אמר רבי חנינא מאי טעמא דר' ט)אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצים בשדות לגמליהן אמר רבי לוי [ג]קונין קנין משכיב מרע אפי' בשבת ולא לחוש לדברי ר' י)אליעזר [ד]אלא שמא תטרוף דעתו עליו: **מתני'** רבי כ)אליעזר אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאין יכול לכתוב אבל לא בחול רבי יהושע אומר בשבת אמרו [ה]קל וחומר בחול כיוצא בו זכין לקטן ואין זכין לגדול דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר [ו]לקטן אמרו קל וחומר לגדול: **גמ'** מתני' מני רבי יהודה היא דתניא רבי מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין מפני שיכול לכתוב אבל לא בשבת רבי יהושע

אומר

בני רוכל. שם אביהן: **שהיתה חולה ואמרה תינתן כבינתי לבתי.** אם מתנת שכיב מרע בלא שיור היתה איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין והוא דמית דהא לא מיבעי לאוקומי מעשה דבני רוכל במצוה מחמת מיתה ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה ומיבעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה כדאוקימנן לעיל [קנא:] דהא מתנת שכיב מרע במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא באמירה ואם כן ע"כ פליג ר"א אפילו במצוה מחמת מיתה: **אמר להן אין מביאין ראיה מבני רוכל.** דרשעים היו והלואי שתקברם אמם כדמפרש טעמא בגמרא וקנסא הוא דקנסום רבנן לקיים מתנת אמם לבתה בלא קנין: **גמ' במרוני.** על שם מקומו: **וביקש ליתנם.** שהיה שכיב מרע לדברי ר"א ומקבלי מתנה לא הוו גביה כדמפרש בקדושין [כו:] והתם פריך עלה טובא: **אמרו ליה אין להם תקנה.** לזכות בהן המקבל מתנה לפום מאי דלא סמכא דעתן עד שיקנה כו' הכי מפרש בפ"ק דקדושין והתם מפרש שפיר: **ולקח בית סלע.** שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול לשם כן על מנת להקנות (ו) לו: **מרוני בריא היה.** בשעת מתנה ואח"כ מת: **מקיימי קוצים.** קרדונ"ש: **בכרם.** דכה"ג אשכחן במסכת כלאים ל) דמאכל בהמה הוי כלאים בכרם משום לא תזרע כרמך כלאים ואפילו מקיים לוקה דדרשי' במועד קטן (דף ג:) כלאים שדך לא: **שכן בערביא כו'.** ורבנן בתר רובא דעלמא אזלי שאינן מקיימין שדות לגמליהן: **קונין משכיב מרע אפי' בשבת.** לא שנא היכא שצריך קנין כגון ששייר לא שנא במחלק כל נכסיו דכיון דתלי טעמא משום שמא תטרוף דעתו עליו דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו באמירה הלכך כדי להפיס דעתו קונין אפילו בשבת בכל מתנתו בין ששייר וצריך קנין בין בלא שייר ובאמירה סגי ואע"ג דקנין דמי למקח וממכר שהרי קונין בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה: **ולא לחוש לדברי ר' אליעזר.** מה שקונין לאו דצריך קנין כר"א דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין אלא להפיס דעתו כדי שלא תטרוף דעתו קונין דהשתא סמכא דעתיה: **מתני' רבי אליעזר אומר.** אם בשבת חילק נכסיו אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה שלא תטרוף דעתו שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת: **אבל לא בחול.** שיש תקנה בקנין וכתיבה ולמה תטרוף דעתו: **בשבת אמרו.** שדבריו קיימין אע"ג דליכא למימר מגו דיכול (ז) לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני וקל וחומר בחול דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: **זכין לקטן.** הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו: **ואין זכין לגדול.** שהרי יכול לזכות בעצמו: **ר' יהושע אומר לקטן אמרו.** משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מצי משוי והלכך כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו: **גמ'** מ) **קל וחומר לשבת.** דכיון דאין יכול לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא כדי שלא תטרוף:

מתני'

אמרו לו מעשה דבני רוכל כו' לימא להו דשבת הוה ע"כ דברי ר"ת ועוד הקשה ר"י מדאמרי' בגיטין בסוף פ"ק (דף יד: ושם) גבי הולך מנה לפלוני כו' ומוקי לה התם בשכיב מרע וקאמר ר"י הנשיא משום ר' יעקב שאמר משום רבי מאיר כר' אליעזר (ח) דבחול צריך קנין ואי גרסי' הכא רבי אליעזר הא אית ליה לר"מ בגמ' דרבי אליעזר אומר בחול דבריו קיימין ולא הצריך קנין והתם בחול איירי מדקאמר הולך מנה לפלוני דמשמע בחול אלא ש"מ דגרס רבי אלעזר ואית ליה בין בשבת בין בחול צריך קנין ופליג אדרבי אליעזר ורבי יהושע דבסמוך [א] וגרסי' ולא לחוש לדברי רבי אלעזר וכן בפ"ק דקדושין (דף כו:) גבי בעיא לצבורין ולקמן בגמ' גבי המקיים קוצים בכרם גרס רבי אלעזר וכן בשבת פרק חבית (דף קמד:) דמייתי לה ההוא דהמקיים קוצים בכרם והר"ר יצחק בר מאיר הקשה מן התוספתא (פ"י) דקתני התם המסוכן שחלק נכסיו על פיו בין בחול בין בשבת דברי המת יעשו אבל בריא עד (ט) שיקנו בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה אמר ר' אליעזר מעשה במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין הרבה כו' במה דברים אמורים בחול אבל בשבת לא יעשה ואם עשה עשוי ר' יהושע אומר בחול אמרו קל וחומר בשבת דברי ר"מ ורבי יהודה אומר רבי אליעזר אומר במה דברים אמורים בשבת אבל בחול לא יעשה ואם עשה עשוי רבי יהושע אומר בשבת אמרו קל וחומר בחול אלמא משמע דכולה רבי אליעזר קתני לה ואור"י דלא קשיא מידי דבמה דברים אמורים דתוספתא אמתני' דהכא קאי ולא אמילתא דרישא דר' אלעזר דתוספתא אלא אמילתא דרבנן קאמר דאמרי דלא בעי קנין והכי פירושא דאם עשה עשוי ולא אמרינן דאין קנין לאחר מיתה דכיון שאין יכול לעשות אלא בקנין מודו כ"ע שיועיל זה הקנין לאחר מיתה והוי כאילו פירש מהיום אם לא יחזור בו לאחר מיתה וה"ק לא יעשה בלא קנין ואם עשה בקנין מה שעשה עשוי ולכתחילה נמי יכול לעשותה בקנין: **כבינתי** לבתי. פי' רבינו שמואל נ) נוסק"א בלע"ז שחוגרת בה צוארה ואין נראה לר"י מדאמר בשבת פרק במה אשה יוצאה (דף סג.) ולא תלא בכוליאר וקאמרי' בגמרא מאי בכוליאר אמר רב מכבנתא (י) היינו כבינתי דהכא ופי' רש"י התם נוסקא ולמה אסור לצאת בו בשבת והלא אינו עשוי אלא דרך מלבוש ושלפא ומחוי נמי לא שייך ביה כיון שתגלה בשרה ועוד אמרי' ביומא פרק ס) אמר להם הממונה (דף כה.) גבי כהנים תנא היו עומדים בכוליאר פירוש עומדין בעיגול ע"כ נראה לר"י כפירוש הערוך ע) שפירש בכוליאר הוא כעין עטרה ומ"מ יש בה שום דבר חד כדאמרי' בשילהי דשבת (דף קנו:) דשקלה למכבנתא ויהבא בעיני דחיויא וכבינתי דהכא אין לפרש נוסקא אפילו תחלק בין מכבנתא דשבת לכבינתי דהכא דהא כתיב בישעי' (ג) ובתי הנפש והלחשים ופי' רש"י שם בתי הנפש נוסקא שהיא כנגד (כ) שהנפש נתון שם וכתוב נמי והרדידים ומתרגמינן כבינתי ועוד תנן במס' כלים (פכ"ט מ"א) והסגום והרדיד כו' ופירש בערוך פ) דהיינו רדידים וקרוי בלשון ישמעאל ריד"א והוא לעיף דק שהאשה מתכסה בה ראשה ותכס בלעיף ותתעלף מתרגם בתרגום ירושלמי רדידא (בראשית לח): **קונין** מש"מ ואפי' בשבת. במלוה מחמת מיתה או בכותב כל נכסיו אתי שפיר דשייך התם טירוף דעת כי אע"פ שהקנין אינו מעלה ומוריד מ"מ מלטער על הדבר [ב] וה"ה נמי בכותב מקצת אע"פ שסבור הוא עדיין לחיות שהרי אינו יכול לחזור בו [ג] ומשייר לנפשו מ"מ שייך ביה טירוף דעת כדפי' רבינו שמואל ואפי' בשבת נמי מותר להקנות כדאמר בהזורק (גיטין עז: ושם) ההוא ש"מ דכתב לה גיטא לדביתהו למחר תקיף ליה עלמא טובא אמר רבא מי איכא דוכתא צ) דלינסבא גיטא ותיזל איהי ותיחוד ותפתח כו' והיכי קא קניא ליה הא אקנייה רשותא בשבת ואסור אלא ש"מ בש"מ הקילו [ד] וא"כ מותר להקנות גם הכא ותדע דבש"מ הקילו דהא תקשה היכי הוה מצי לגרש בשבת והתניא בתוספתא דבילה ק) אין מגרשין בשבת אלא בש"מ הקילו ר) [ה]: ש) **זכין** לגדול ואין זכין לקטן. וא"ת למה אין זכין לקטן הלא זכין לאדם שלא בפניו וי"ל כיון דזכיה מטעם שליחות [ו] מאן דמצי משוי שליח יש לו זכיה ומאן דלא מצי משוי שליח אין לו זכיה ת) [ז] ומאן דאית ליה זכין לקטן ואין זכין לגדול ס"ל כיון דגדול יכול לקנות לא תקון ליה רבנן זכיה כמו בקטן:

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ח מהל' זכיה ומתנה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קמח ב מיי' פ"ה מהל' כלאים הל' יח סמג לאוין רפ טוש"ע יו"ד סי' רצו סעיף יד:

קמט ג ד מיי' פ"ח מה' זכיה ומתנה הל' [ב] ג סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' רנד:

קנ ה מיי' שם הל' ב וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קנא ו מיי' שם פ"ד הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף יח:

מוסף תוספות

א. וג' מחלוקת בדבר. גיטין יד: תוד"ה ר' אליעזר. ב. שהוא סבור שאם אין קנין אין דבריו קיימים. ריטב"א. ג. דליכא מאן דפליג בכל דבעי קנין לומר שאם עמד חוזר, דא"כ כל כורחין הוה לן למימר דיש קנין לאחר מיתה, ואי אפשר, רשב"א. ד. לקנות ביתא בשבת ולגרש כדי שלא תטרף דעתו של חולה עליו. ריטב"א גיטין עז: והא דאיצטריך להקנות בקנין בריא ולא הקנה באמירה בעלמא אע"ג דזה ודאי מצוה מחמת מיתה הוה ואפי' במתנה במקצת לא בעי קנין ובאמירה בעלמא מקנה, שאני הכא בגט דבעינן הקנאת בריא כי היכי דתקנה מחיים דמתנת שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה. שם. ה. דלא תפול קמי יבם. גיטין עז: תוד"ה ותיזיל. ו. כדמוכח בפ"ק דב"מ (י.) דאמרינן חצר משום ידה איתרבי ולא גרע משליחות. סנהדרין סח: תוד"ה קטן. ז. וקטן לאו בר שליחות הוא. שם.

רבינו גרשום

אמרו לו כו' וקיימו את דבריה. אלמא דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו דבאמירה בעלמא קיימו את דבריה: אמר להו ר' אליעזר. לעולם צריך חיזוק וקנין כבריא והכא שלא כדין עשו להם לבני רוכל לפי שהיו רשעים תקברן אמן ואין מביאין ראיה מהם שמוטב שתירש הבת יותר מהם לפיכך קנתה הבת: במרוני אחד. מאותו מקום היה ששמו מרון ושכיב מרע היה והיו לו מטלטלין הרבה ולקח בית סלע שקנהו בזול שאינו ראוי לחרישה ולא קנאו אלא להאי צורך להקנות בו וקיימו חכמים את דבריו. אלמא דצריך חיזוק מעשה כבריא: בריא היה. להכי צריך חיזוק: מקיימי קוצים בכרם היו. וחשוב זרע וכלאים בכרם הוי הואיל דאינהו מקיימי בידים הן: וחכמים אומרי' לא קידש אלא בדבר שכמוהו מקיימין. הואיל שרוב בני אדם אין מקיימין אותו לא חשוב כלאים ולעולם משום האי טעמא לא קיימו חכמים את דבריה כי אם דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי: אפי' בשבת. אע"ג דבעלמא אין קנין בשבת דכל קנין דמי כמקח וממכר דתפיש נותן סודר ומקני בשביל ההוא סודר מאי דבעי אפ"ה גבי שכיב מרע קונין אפי' בשבת: ולא ליחוש לדברי ר' אליעזר. כלומר האי דקאמר קונין משכיב מרע אפי' בשבת לאו משום דחיישינן כלל לדברי ר' אליעזר דמתני' דקאמר אחד בריא ואחד מסוכן צריך קנין. אלא כרבנן סבירא להו דבאמירה בעלמא סגיא והאי דקאמר קונין אפי' בשבת לאו משום דצריך קנין אלא משום גזירה שמא תיטרף דעתו עליו. דאיכא שכיב מרע דחשיב בדעתיה דאין מתנתו כלום בלא קנין דאע"ג דאמרינן ליה לא צריכת קנין לא סמיך דעתיה. ואי מונעין ליה קנין משום שבת אתא לטרוף דעתו דלא פקיד כלל. אלא הואיל דההוא קנין א) אפי' בבריא הוא דבאמירה בעלמא סגיא שבקינן ליה למעבד קנין כדי שיחלק: ר' אליעזר אומר. אע"ג דבחול צריך ב) קנין שכיב מרע כתובה לקנין כדאמר בקנין בשטר ובחזקה: בשבת דבריו קיימין. בלא כתיבה דהואיל ואין יכול לכתוב אין הכתיבה מעכבת: אבל לא בחול. אין דבריו קיימין בלא כתיבה דהואיל דראוי לכתוב כתיבה מעכבת: ור' יהושע אומר בשבת אמרו. כלומר אם בשבת אמרו רבנן דכתובין וכמסורין דמו דאין ראוי לכתוב כל שכן בחול דראוי לכתוב דכתובין דמי ואין כתיבה מעכבת כדאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: כיוצא בו (אין) זכין לקטן. דמצי למיתן ליה על ידי אחר דאע"ג דלית ליה יד לעצמו למקני אין ידו מעכבת בו וקני על ידי אחר: ואין זכין לגדול. על ידי אחר הואיל דאית ליה יד ומצי זכי איהו לנפשיה: ר' יהושע אומר לקטן אמרו. דאע"ג דאין לו יד למיקני לא כל שכן דזכין לו על ידי אחר דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת: מתני' מני ר' יהודה היא. דקאמר אליבא דר' אליעזר ור' יהושע הכי כדקתני מתני'. ר' מאיר אומר ר' אליעזר אומר בחול דבריו קיימין. בלא כתיבה משום דראוי לכתוב וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: אבל לא בשבת. הואיל דאין ראוי לכתוב וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו: ר' יהושע

מסורת הש"ס

א) [לעיל קנא: גיטין יד:], ב) קדושין דף כו: [ע"ש וכן ברש"י במדוני דכתיב מלך מדון], ג) [נ"ל אלעזר וכן איתא בקדושין כו: וכ"כ תוס'], ד) [שבת כט: וש"נ], ה) [נ"ל אלעזר], ו) כלאים פ"ה מ"ח שבת דף קמד:, ז) [נ"ל אלעזר], ח) גי' ירושלמי ר' יוסי בר בון אומר עילא היה רוצה לקללן מקיימי כרכום בכרם היו, ט) [נ"ל אלעזר], י) [נ"ל אלעזר], כ) [גי' ירושל' ובסהמ"ש וחכמי' אומרי' בשב' וכו'], ל) [פ"ה מ"ח], מ) [שייך לעמ' הבא], נ) [פי' הרשב"ם תמצא לעיל קנא: ד"ה כבינתי ועי"ש], ס) נ"ל בראשונה, ע) [ערך כליאר], פ) [ערך רד ב'], צ) שם בגיטין אית' ליקניה ניהלה דוכתא דיתיב ביה גיטא, ק) לפנינו ליתא, ר) [וע"ע תוס' עירובין עא. ד"ה ומקני ותוס' גיטין עז: ד"ה ותיזל ותוס' בילה לו: ד"ה והא מלוה], ש) [שייך לדף קנז.], ת) [ועיין תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן ותוס' גיטין לט. ד"ה קטנים],

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואמרה תינתן כבינתי. נ"ב ע"ל בתוס' דף קמט סוף ע"א: (ב) גמ' מעשה במרוני. נ"ב בקידושין דף כו מביא רש"י להדיא דל"ל מדוני ע"ש מלך מדון אחד: (ג) שם הלך ולקח בית סלע. נ"ב ע"ל בפ' חזקת דף מד במ"ש התוס' בד"ה דלא ה"ל ארעא: (ד) שם מאי טעמא קא לייט. נ"ב [הא דלא משני דרשעים היו איכא למימר דקא מדקדק בע"כ אי אפשר לומר דעברו על דבר שפשט איסורו בכל ישראל דאם כן [מאי השיבו] לר"א הלא תשובתם בלידן דכיון דרשעים היו [illegible] לא היו רשעים א"כ [illegible] דלדעתו בלבד היו רשעים ומשני מקיימי קוצים בכרם היו ור"ל לטעמייהו כו': (ה) שם שכמוהו מקיימין (בשלמא כרכום וכו' למאי חזי) תא"מ ונ"ב בפרק חבית [illegible] להך קושיא: (ו) רשב"ג ד"ה ולקח בית סלע כו' להקנות בו בס"ד: (ז) ד"ה בשבת כו' מגו דיכול להקנות: (ח) תוס' ד"ה (בע"כ) רבי אליעזר וכו' משום ר"מ כר' אליעזר דצריך קנין כצ"ל ותיבת דבחול נמחק: (ט) בא"ד אבל בריא עד שיקנה בכסף ובשטר ובחזקה ר"א אומר אחד בריא ואחד מסוכן נכסים שיש להם אחריות: (י) ד"ה כבינתי וכו' והיינו כבינתי דהכא ופי' רש"י התם נמי נוסקא: (כ) בא"ד שהיא כנגד הלב שהנפש נתון שם:

לעזי רש"י

קרדונ"ש. דרדרים (קוצים).

מוסף רש"י

רוכל. שם אדם (לעיל קנא.). כבינתי. בית נפש נוסקא בלע"ז והוא לשון כבינות דרחלות במסכת שבת (נז.) שמכבנין אותן למילת (לעיל שם). והיא בשנים עשר מנה. כך היתה שוה (גיטין טו.). וקיימו את דבריה. אע"פ דמתנת מקצת בלא קנין הואי, דמדקתני דבריה משמע דברים בלא קנין הואי (לעיל שם). תקברם אמן. קללה היא כלומר לא יעלו על לב ולא יזכרו בבית המדרש לראיה לפי שרשעים היו, שהיו מקיימין קוצים בכרם ולר"א כלאים נינהו, ולא נלמד מהן ראיה לפי שלא דקדקו בהן איך היתה אותה צואה, שמתוך שהיו רשעים לא הוזכרו בבהמ"ד (גיטין טו.). במרוני. מאותו מקום דכתיב (יהושע יב) מלך מדון אחד (קדושין כו:). עד שיקנה על גב קרקע. ולא היה לו קרקע (שם). משם ראיה. בתמיה (סוכה כח.). רבי אלעזר אומר קדש. מקדש את התבואה משום כלאים דזריעה הוא (שבת קמד:).

א) אולי צ"ל אינו צריך בשכ"מ דבאמירה בעלמא וכו'. ב) נ"ל צריך שכ"מ כתיבה וקנין כדאמר לעיל בכסף ובשטר וכו'.